

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Oktawian Nawrot (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Wiak

Arkadiusz Sopata (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa M.Ś.

przeciwko H.J.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 19 lutego 2025 r.,

skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Bytomiu z 17 kwietnia 2009 r. sygn. VII Nc 1805/09:

- I. uchyła zaskarżony nakaz zapłaty w całości i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w Bytomiu do ponownego rozpoznania;**
- II. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania przed Sądem Najwyższym wywołane wniesioną skargą nadzwyczajną.**

UZASADNIENIE

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z 17 kwietnia 2009 r., wydanym w sprawie VII Nc 1805/09, Sąd Rejonowy w Bytomiu nakazał H.J. (dalej również: „pozwana”), aby zapłaciła M.S. (dalej również: „powód”) kwotę 650 zł z umownymi odsetkami w wysokości 20 zł za każdy dzień opóźnienia od dnia 4 marca 2009 r. oraz kwotę 187,50 zł tytułem kosztów procesu, w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu albo wniosła w tymże terminie sprzeciw.

Z uzasadnienia pozwu i dołączonych do niego dokumentów wynika, że 3 lutego 2009 r. H.J. zawarła z firmą P. M.Ś. „Umowę pożyczki”, na podstawie której powód udzielił stronie pozwanej nieoprocentowanej pożyczki w kwocie 500 zł, na warunkach określonych w umowie. Pieniądze zostały przekazane stronie pozwanej w dniu zawarcia umowy. Łączny koszt pożyczki wyniósł 150 zł, zaś łączne zobowiązanie pozwanej wobec powoda z tytułu udzielonej pożyczki wynosiło 650 zł. Pozwana zobowiązała się zwrócić pożyczkę do 3 marca 2009 r. Pozwana nie spłaciła pożyczki w umówionym terminie, dlatego też pismem z 13 marca 2009 r. powód wezwał powódkę do spełnienia świadczenia, które to wezwanie pozostało bez odpowiedzi, a zaległość nie została uregulowana.

Pozwana nie wniosła sprzeciwu od nakazu zapłaty. W dniu 28 maja 2009 r. Sąd Rejonowy w Bytomiu stwierdził prawomocność nakazu zapłaty z dniem 12 maja 2009 r., zaopatrując go w klauzulę wykonalności.

Skargą nadzwyczajną z 30 listopada 2023 r. (data stempla pocztowego), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej poprzez zagwarantowanie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art.76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 486 ze zm.), takich jak prawo do własności oraz ochrona konsumenta, a ponadto prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami określonymi przez art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jako sprawiedliwości proceduralnej, Prokurator Generalny zaskarżył w całości nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym wydany przez Sąd Rejonowy w Bytomiu w dniu 17 kwietnia 2009 r., sygn. akt VII Nc 1805/09. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

1. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 76 oraz 64 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, takich jak zasada ochrony własności i ochrona konsumenta, jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przez orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym wierzytelności wynikającej z zawartej w dniu 3 lutego 2009 r. przez pozwaną z P. M.Ś. umowy pożyczki bez zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy, z której wynikało zobowiązanie, w sytuacji, gdy zawarte w niej zapisy odnoszące się do rażąco wygórowanego i nieproporcjonalnego do wysokości udzielonej pożyczki oprocentowania na poziomie zabronionym przez prawo i w istocie zmierzającego do obejścia zakazu lichwy w sposób istotny naruszały równowagę kontraktową na niekorzyść pozwanej konsumentki i implikowało obowiązek skierowania sprawy do rozpoznania w postępowaniu zwyczajnym, zaś zaniechanie powyższego skutkowało bezpodstawnym wzbogaceniem się strony powodowej i naruszało prawo do własności H.J. jako konsumentki;
2. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a mianowicie zasady praworządności, sprawiedliwości proceduralnej, a także prawa do rzetelnej procedury, zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady pewności i bezpieczeństwa prawnego wynikających z art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji, poprzez uznanie przez Sąd Rejonowy w Bytomiu, iż zachodzą podstawy do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, nie zaś skierowania sprawy do rozpoznania na rozprawie, podczas gdy z treści pozwu oraz z załączonych dokumentów w sposób oczywisty wynikało, że roszczenie skierowane wobec pozwanej w zakresie żądania we wskazanej wysokości odsetek było oczywiście bezzasadne, bowiem było nieważne na zasadzie art. 58 k.c., jako sprzeczne z bezwzględnie obowiązującym przepisem art. 353¹ k.c. oraz z zasadami współżycia społecznego; nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym nie mógł być więc wydany;
3. naruszenie w sposób rażący prawa materialnego, tj. przepisów art. 359 § 2¹ k.c., art. 359 § 2² k.c., oraz 359 § 2³ k.c., przez ich niezastosowanie i orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu o obowiązku zapłaty przez H.J. kwoty 650 zł wraz z umownymi odsetkami w wysokości 20 zł za każdy dzień opóźnienia od dnia 4 marca 2009 r., co stanowi 92% w skali miesiąca, podczas gdy wskazane przepisy w brzmieniu obowiązującym zarówno w dacie czynności prawnej, z której wynikał obowiązek zapłaty odsetek umownych, jak i w dacie orzekania

przez Sąd, stanowiły, że maksymalna wysokość odsetek wynikająca z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego, a jeżeli przekracza tę wysokość to należą się odsetki maksymalne;

4. naruszenie w sposób rażący prawa procesowego, tj. przepisu art. 499 pkt 1 i 2 k.p.c., art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 2 k.c., przez ich niezastosowanie i uznanie, że umowa pożyczki, zawarta w dniu 3 lutego 2009 r., pomiędzy pozwaną a P. M.Ś., jest w całości ważna, pomimo że w § 4 umowy zastrzeżone zostały odsetki umowne w wysokości 20 zł dziennie w przypadku niedokonania zwrotu pożyczki 650 zł, czyli 92% miesięcznie i 1123% w stosunku rocznym, a więc o charakterze „lichwiarskim” i obiektywnie nieusprawiedliwione oraz mogące realnie spowodować niemożność wykonania zobowiązania przez dłużnika, podczas gdy zarówno jej treść, jak i cel z uwagi na regulacje dotyczące zastrzeżenia odsetek mających charakter „lichwiarski” są sprzeczne z celem i naturą umowy pożyczki, a także z zasadami współżycia społecznego i w tym zakresie umowa jest nieważna na zasadzie art. 58 § 1 w zw. z § 2, 3 k.c., jako sprzeczna z ustawą i zasadami współżycia społecznego, a tym samym wydanie nakazu nie było dopuszczalne;
5. rażące naruszenie prawa materialnego, tj. przepisu art. 22¹ k.c., poprzez jego niezastosowanie do pozwanej jako konsumentki, w sytuacji, kiedy z okoliczności sprawy nie wynika, żeby dokonana przez nią czynność prawna – zawarcie z powodem umowy pożyczki z dnia 3 lutego 2009 r. była związana z działalnością gospodarczą lub zawodową pozwanej.

W oparciu o tak skonstruowane zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanego przez Sąd Rejonowy w Bytomiu w dniu 17 kwietnia 2009 r., sygn. akt VII Nc 1805/09 w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Przystępując do merytorycznego badania skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy ustala, czy doszło do naruszenia którejś z przesłanek szczególnych

określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN i wskazanych w skardze nadzwyczajnej, a jeśli tak, to czy w celu zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej konieczne jest uwzględnienie skargi nadzwyczajnej. *A contrario* samo naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej nie stanowi racji wystarczającej dla usunięcia z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia. Konstruując art. 89 § 1 u.SN ustawodawca posłużył się zwrotem „o ile”, który uniemożliwia realizację zasadniczego celu instrumentu jakim jest skarga nadzwyczajna, bez zaistnienia okoliczności wskazanych w przesłankach szczególnych, nawet jeśli za powyższym przemawiałyby fundamentalne racje aksjologiczne związane z istotą demokratycznego państwa prawnego.

Ponadto, stosownie do art. 115 § 2 u.SN, jeżeli zachodzą przesłanki wskazane w art. 89 § 1 u.SN, a zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, a także jeżeli uchylenie orzeczenia naruszyłoby międzynarodowe zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN.

Wniesienie skargi nadzwyczajnej jest dopuszczalne po wyczerpaniu dostępnych środków zaskarżenia (art. 89 § 1 u.SN). Ustawa przewiduje ponadto ściśle określony krąg podmiotów uprawnionych do jej wniesienia (art. 89 § 2 u.SN).

Zgodnie z art. 504 § 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym w dniu wydania zaskarżonego nakazu), nakaz zapłaty, przeciwko któremu w całości lub w części nie wniesiono skutecznie sprzeciwu, ma skutki prawomocnego wyroku.

Zaskarżony nakaz zapłaty wydany przez Sąd Rejonowy w Bytomiu, wobec braku jego zaskarżenia i prawidłowe doręczenie odpisu nakazu pozwanej uprawomocnił się, dlatego też nie przysługuje od niego żaden inny środek zaskarżenia (wyrok Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19).

Stwierdzone to zostało zarządzeniem z 28 maja 2009 r., w którym Sąd Rejonowy w Bytomiu wskazał, iż zaskarżony nakaz zapłaty jest prawomocny z dniem 12 maja 2009 r.

Skarga nadzwyczajna w przedmiotowym postępowaniu wniesiona została przez legitymowany do tego podmiot, w terminie określonym ustawą.

2. Prokurator Generalny w pierwszej kolejności zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie konstytucyjnie chronionego prawa do własności wywodzonego z art. 64 ust. 1 Konstytucji RP. Stwierdzić należy, że z uwagi na okoliczność, że lakoniczne w tym zakresie uzasadnienie skargi nadzwyczajnej nie koresponduje z podstawą skargi, podniesiony przez skarżącego zarzut nie poddaje się kontroli. Przechodząc do uzasadnienia analizowanego zarzutu skarżący bowiem wskazał: „[z] kolei z art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP wynikają dwa podstawowe uprawnienia, a mianowicie prawo domagania się nieingerowania przez państwo we własność i inne prawa majątkowe oraz prawo do instytucjonalnego zagwarantowania korzystania z własności i innych praw majątkowych” (k. 20). W dalszej części uzasadnienia nie następuje zaś jakiegokolwiek odniesienie do konkretnego przepisu Konstytucji RP, w szczególności art. 64 ust. 1 Konstytucji RP. W konsekwencji, w oparciu o tak skonstruowane uzasadnienie, nie sposób stwierdzić, która jego część odnosi się do naruszenia art. 64 ust. 1 Konstytucji RP, a która art. 64 ust. 2 Konstytucji RP. Nie jest przy tym rolą Sądu Najwyższego zastępowanie skarżącego w precyzyjnym formułowaniu zarzutów w świetle wskazanej podstawy. Dodać również należy, że naruszenie ww. przepisu Konstytucji RP pozostaje czysto hipotetyczne, skoro skarżący twierdzi, że „wydany nakaz opatrzony w klauzulę wykonalności może stanowić podstawę egzekwowania przez wierzyciela tych kwot, przy pomocy środków przymusu sankcjonowanych przez Państwo”.

3. Zgodzić się należy ze skarżącym, iż z racji przysługujących konsumentowi szczególnych gwarancji prawnych, określonych w art. 76 Konstytucji RP, mających uchronić go przed nadużyciami ze strony przedsiębiorcy, będącego drugą stroną określonego stosunku umownego, Sąd Rejonowy powinien w analizowanej sprawie z urzędu ocenić, czy stosunek prawny, z którego wynika roszczenie objęte pozwem, nie ma charakteru konsumenckiego.

Do zaskarżonego nakazu zapłaty nie sporządzono uzasadnienia, dlatego trudno jest stwierdzić wprost, aby sąd pod rozwagę poddał konsumencki charakter sprawy. Niemniej jednak, wydanie nakazu zapłaty z uchybieniami, które zostaną wykazane w dalsze części uzasadnienia, pozwala na przyjęcie, iż konsumencki charakter sprawy nie był brany pod uwagę przez Sąd. Również z okoliczności sprawy nie wynika, by dokonana przez pozwaną czynność prawna w postaci zawarcia z powodem umowy pożyczki była związana z jej działalnością gospodarczą lub zawodową, o ile takową prowadziła, co również nie wynika z akt sprawy. W tych okolicznościach Sąd Najwyższy ocenił, iż skutek wydania spornego nakazu zapłaty doszło do uchybienia art. 76 Konstytucji RP.

W przypadku dochodzenia zapłaty na podstawie roszczeń wywodzonych z umowy zawartej z konsumentami Sąd miał obowiązek zbadać ważność i charakter postanowień zawartej przez strony umowy. W utrwalonym orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczącym przepisów Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE L 1993, nr 95, s. 29 z późn. zm.) wskazuje się, że sąd krajowy jest zobowiązany do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowne, wchodzące w zakres stosowania Dyrektywy 93/13, mają nieuczciwy charakter – w wypadku zaś potwierdzenia takiego stanu rzeczy, sąd powinien z urzędu przywrócić równowagę między konsumentem a przedsiębiorcą, o ile posiada niezbędne ku temu informacje dotyczące stanu faktycznego i prawnego (wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z: 13 września 2018 r., *Profi Credit Polska*, C-176/17; 21 grudnia 2016 r., *Gutiérrez Naranjo i in.*, C-154/15 i C-308/15; 21 kwietnia 2016 r., *Radlinger i Radlingerová*, C-377/14).

W świetle powyższego za zasadny należało uznać zarzut naruszenia zasady ochrony konsumenta wywodzonej z art. 76 Konstytucji RP, a także zarzut naruszenia art. 22¹ k.c.

4. W kolejnym zarzucie Prokurator Generalny podniósł naruszenie zasady praworządności, sprawiedliwości proceduralnej, a także prawa do rzetelnej procedury, zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa

oraz zasady pewności i bezpieczeństwa prawnego wynikających z art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

W odniesieniu do zarzutu naruszenia zasad wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP wskazać należy, że odnosi się on do przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej, której zasadność Sąd Najwyższy będzie badać dopiero w przypadku stwierdzenia zasadności formułowanych względem zaskarżonego orzeczenia zarzutów szczególnych, a tym samym nie może być on skutecznie podnoszony w ramach pierwszej przesłanki szczególnej skargi nadzwyczajnej (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 24 maja 2023 r., II NSNc 127/23).

Przed wszystkim podkreślić należy, że ustawodawca wyraźnie rozdzielił przesłankę ogólną skargi nadzwyczajnej od jej przesłanek szczególnych, w tym określonej w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN. Konsekwentnie nie można przyjąć, że naruszenie zasady, o której jest mowa w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, może stanowić jednocześnie naruszenie zasady, o której mowa art. 89 § 1 *in principio* u.SN i *vice versa*. Są to dwie niezależne podstawy skargi nadzwyczajnej.

Ponadto zgodnie z art. 89 § 1 pkt 1 u.SN podstawą skargi nadzwyczajnej może być naruszenie zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP. Już samo brzmienie przepisu wskazuje, że chodzi o zasady, które są „określone” (wskazane) w przepisach Konstytucji RP, a nie takie, które zostały „wywiedzione” z art. 2 Konstytucji RP (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; 31 sierpnia 2021 r., I NSNc 82/20; 8 grudnia 2022 r., I NSNc 575/21).

Zauważyć ponadto należy, że zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej i wywiedzione z niej zasady pochodne, zawiera się w podstawie ogólnej skargi nadzwyczajnej (art. 89 § 1 *in principio* u.SN). Uznanie więc, że zasady te mogą stanowić podstawę szczególną skargi nadzwyczajnej rozszerzałaby nadmiernie zakres możliwych do sformułowania zarzutów, pozwalając oprzeć skargę nadzwyczajną na szerokim i niedookreślonym zbiorze zasad pochodnych, wywiedzionych przez Trybunał Konstytucyjny i teorię prawa konstytucyjnego z art. 2 Konstytucji RP. Taka wykładnia godziłaby w istotny komponent prawa do sądu (Konstytucji RP), jakim jest stabilność orzeczeń, zarazem przecząc wyjątkowemu charakterowi skargi

nadzwyczajnej, jako środka prawnego, mającego zastosowanie w szczególnych sytuacjach (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; 31 sierpnia 2021 r., I NSNc 82/20; 8 grudnia 2022 r., I NSNc 575/21).

Z powyższego wydaje zdawać sobie sprawę sam skarżący, który argumentację w tym zakresie przedstawił w uzasadnieniu w części zatytułowanej „Podstawa funkcjonalna skargi nadzwyczajnej – konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej”. W częściach uzasadnienia odnoszących się zaś do przesłanki szczególnej dotyczącej naruszenia zasad, wolności i praw człowieka określonych w Konstytucji, kwestia ta nie jest podnoszona.

Za niezasadny Sąd Najwyższy uznał również zarzut naruszenia zasady wynikającej z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP statuującego zasadę „prawa do sądu”, czyli organu wydającego orzeczenie w tzw. sądowym typie stosowania prawa, co odznacza się ogólnie przyjętymi standardami niezależności, niezawisłości i bezstronności. W realiach niniejszej sprawy nie można się dopatrzyć naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji RP zarówno w aspekcie dostępu do sądu, jak i wskazanych wyżej standardów.

5. Sąd Najwyższy jako zasadny ocenił zarzut naruszenia art. 359 § 2¹⁻² k.c. Zarówno w dacie zawarcia spornej umowy pożyczki, jak i w dacie wydania zaskarżonego nakazu zapłaty w polskim porządku prawnym obowiązywały przepisy regulujące maksymalne dopuszczalne granice odsetek wynikających z czynności prawnych i odsetek za opóźnienie, które wprowadzone zostały z dniem 20 lutego 2006 r. Przepisy te, w brzmieniu relewanym dla okoliczności niniejszej sprawy, przewidywały, że maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego (odsetki maksymalne). Jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne. Podkreślić przy tym należy, że zgodnie z art. 359 § 2³ k.c. postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych. W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy.

Wymaga podkreślenia, że w dacie zawarcia spornej umowy pożyczki, zważywszy na wysokość stopy lombardowej, odsetki maksymalne wynosiły 23% w stosunku rocznym, zaś w dacie wydania zaskarżonego nakazu zapłaty 21%.

Przewidziane w spornej umowie oprocentowanie umowne kwoty głównej na poziomie 92% w skali miesiąca i 1123% w stosunku rocznym wielokrotnie przewyższało wskazaną wyżej wysokość obowiązujących wówczas odsetek maksymalnych. Pozwala to uznać, że przewidziane w umowie łączącej strony procesu oprocentowanie miało w istocie charakter lichwiarski. To zaś prowadzi do wniosku, że zasądzenie przez Sąd Rejonowy zaskarżonym nakazem zapłaty odsetek za opóźnienie na poziomie 92% w skali miesiąca stanowiło rażące naruszenie art. 359 § 2¹⁻² k.c.

6. Przechodząc do zarzutu naruszenia w sposób rażący prawa procesowego, tj. art. 499 pkt 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy ocenił go jako bezzasadny.

Orzeczenie w analizowanej sprawie nakazem zapłaty przez Sąd Rejonowy zgodnie z żądaniem pozwu w sytuacji, gdy zachodziła oczywista bezzasadność roszczenia o odsetki w rozumieniu art. 499 pkt 1 k.p.c., świadczy o rażącym naruszeniu powołanego przepisu. O rażącym naruszeniu prawa można bowiem mówić wówczas, gdy treść orzeczenia pozostaje w wyraźnej sprzeczności z zasadniczymi i niepodlegającymi odmiennej wykładni przepisami. A z taką właśnie sytuacją mamy do czynienia w niniejszej sprawie.

Niemniej jednak Sąd Najwyższy nie uwzględnił zarzutu skargi nadzwyczajnej w zakresie naruszenia art. 499 pkt 2 k.p.c. Znaczenie normy wyrażonej w tym przepisie odnosi się tylko do oceny przedstawionych przez stronę powodową twierdzeń pozwu (postanowienie Sądu Najwyższego z 26 marca 2008 r., I CNP 16/08). W ramach podniesionego zarzutu Prokurator Generalny w żaden sposób nie uzasadnił, które okoliczności podane przez powoda i z jakich przyczyn mogły budzić wątpliwości. Wobec powyższego omawiany zarzut w braku uzasadnienia wymyka się kontroli Sądu Najwyższego, co z kolei skutkować musi uznaniem go za bezzasadny.

Oceniając drugą część podniesionego zarzutu, tj. naruszenie art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 2 k.c., choć zasadnie skarżący podniósł naruszenie art. 353¹ k.c., bowiem orzeczenie nakazem zapłaty odsetek umownych z przekroczeniem

ich ustawowej wysokości naruszało ww. przepis, to powiązanie w zarzucie art. 353¹ k.c. z uchybieniem art. 58 § 2 k.c. bez wskazania przez skarżącego, jakie w jego ocenie zasady współżycia społecznego zostały naruszone, czyni zarzut bezzasadnym. Dodatkowo też uwypuklić należy, iż zakaz lichwy jest regulowany prawnie w art. 359 § 2¹⁻² k.c., a sama lichwa stanowi przestępstwo przewidziane w art. 304 k.k., co wyklucza w ocenie Sądu Najwyższego uznanie zakazu lichwy, w dacie zawarcia umowy jak i wydania nakazu zapłaty, jako jednej z zasad współżycia społecznego.

7. Stwierdzenie przez Sąd Najwyższy zasadności większości podniesionych w skardze nadzwyczajnej zarzutów otwiera drogę do badania spełnienia przesłanki ogólnej, o której mowa w art. 89 § 1 *in principio* u.SN.

Ogólna podstawa skargi nadzwyczajnej, jakkolwiek swą treścią częściowo nawiązuje do podstawy szczególnej, ujętej w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, to pełni odmienną od niej funkcję. O ile wskazana przesłanka szczególna stanowi jedno z kryteriów, w świetle którego Sąd Najwyższy dokonuje oceny wadliwości zaskarżonego skargą nadzwyczajną prawomocnego orzeczenia, o tyle przesłanka ogólna określa warunek, którego zaistnienie otwiera drogę do usunięcia stwierdzonej wadliwości poprzez wyeliminowanie zaskarżonego orzeczenia z obrotu prawnego. Warunkiem tym jest konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Samo zatem zaistnienie przesłanki szczególnej, również wskazanej w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, nie przesądza jeszcze o konieczności wyeliminowania z obrotu wadliwego orzeczenia (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 12 maja 2021 r., I NSNk 4/20; 16 czerwca 2021 r., I NSNc 164/20; wyrok Sądu Najwyższego z 23 czerwca 2022 r., I NSNc 567/21). Zasadność skargi nadzwyczajnej winna być oceniana przede wszystkim przez pryzmat celu tego środka kontroli konstytucyjności orzeczeń sądowych, wyrażonego w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, a jest nim urzeczywistnienie stanu polegającego na zapewnieniu zgodności porządku prawnego, którego zaskarżone orzeczenie jest elementem, z art. 2 Konstytucji RP (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; 23 czerwca 2022 r., I NSNc 567/21).

Zastrzeżenie w spornej umowie nadmiernych, rażąco wygórowanych odsetek umownych, a następnie wydanie nakazu zapłaty, w ocenie Sądu Najwyższego nie tylko naruszyło równowagę kontraktową, lecz także prowadziło do zaburzenia istniejących ówczesnie stosunków społecznych, tworząc uprawnienie godzące w poczucie społecznej sprawiedliwości, nieusprawiedliwione warunkami oraz niezgodne z zasadami słuszności, uczciwości (lojalności) i etycznego postępowania. Orzeczenie przez Sąd Rejonowy nakazem zapłaty rażąco wygórowanych odsetek naruszało także, zdaniem Sądu Najwyższego, zasadę zaufania obywatela do państwa i podważało jego bezpieczeństwo prawne (wyroki Sądu Najwyższego z: 17 czerwca 2020 r., I NSNc 47/19; 22 czerwca 2022 r., I NSNc 592/21).

Powyższe prowadzi do wniosku, że w przedmiotowej sprawie doszło do naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej w rozumieniu art. 89 § 1 *in principio* u.SN.

8. Biorąc pod uwagę fakt, że skarga nadzwyczajna wniesiona została po upływie 5 lat od uprawomocnienia zaskarżonego nakazu zapłaty, niezbędne jest ustalenie, czy na przeszkodzie uwzględnieniu skargi i wydaniu rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN (uchylenie nakazu zapłaty) nie stoi art. 115 § 2 u.SN (wyrok Sądu Najwyższego z 16 kwietnia 2024 r., II NSNc 298/23).

Z przytoczonego na wstępie rozważań art. 115 § 2 u.SN wynika, że w przypadku, gdy od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, to pomimo stwierdzenia zaistnienia przesłanek określonych w art. 89 § 1 u.SN, zasadą jest ograniczenie się przez Sąd Najwyższy do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa. Odstąpienie od tej zasady wymaga wykazania, że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia uchylającego zaskarżone orzeczenie (wyrok Sądu Najwyższego z 16 kwietnia 2024 r., II NSNc 298/23).

Przewidziana w art. 115 § 2 u.SN zasada braku możliwości uchylenia zaskarżonego orzeczenia, pomimo zaistnienia przesłanek określonych w art. 89

§ 1 u.SN, stanowi jeden z instrumentów wyznaczających wąskie granice nadzwyczajnego środka zaskarżenia, jakim jest skarga nadzwyczajna, co zabezpiecza przed nadużywaniem tego środka. Nadużycia w tym zakresie mogłoby prowadzić bowiem do naruszenia prawa do sądu, obejmującego również ochronę prawomocnych orzeczeń. Z tego też powodu wyjątek przewidziany art. 115 § 2 u.SN nie może być interpretowany rozszerzająco (wyroki Sądu Najwyższego z: 23 czerwca 2021 r., I NSNc 144/21; 16 kwietnia 2024 r., II NSNc 298/23).

W poddanej pod osąd sprawie nie ulega wątpliwości, że od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło więcej niż 5 lat. Nie ulega również wątpliwości, że doszło do naruszenia praw i wolności człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP. W szczególności podnoszona w skardze ochrona konsumenta, jako strony strukturalnie słabszej w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, przemawia za wydaniem orzeczenia, o jakim mowa w art. 91 § 1 u.SN. Jednocześnie, w ocenie Sądu Najwyższego, wykreowana zaskarżonym nakazem zapłaty sytuacja prawna – związana z nakazaniem pozwanej zapłaty dochodzonej kwoty tytułem odsetek – jest możliwa do weryfikacji i odwrócenia, nie prowadząc jednocześnie do nieprzewidywalnych skutków materialnoprawnych wynikających np. z dynamiki obrotu cywilnoprawnego (wyrok Sądu Najwyższego z 27 listopada 2024 r., II NSNc 463/23).

9. Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN, orzekł jak w punkcie I. sentencji wyroku.

Jednocześnie, na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej.

[P.Sz.]

[a.ł.]